

Stefan Lelental

RECYDYWIŚCI W ZAKŁADACH KARNYCH W LATACH 1970–1990

W prawie karnym wykonawczym, a tym samym również w praktyce penitencjarnej, pojęcie recydywy występuje jako zmodyfikowana wersja powrotu do przestępstwa w rozumieniu art. 60 k.k. Wbrew oczekiwaniom, przepisy tej gałęzi prawa nie preferują znaczenia recydywy w rozumieniu penitencjarnym, tj. jako ponowne odbywanie kary pozbawienia wolności¹.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, do zakładów karnych dla recydywistów (art. 39 § 1 pkt 5 k.k.w.) kierowani są skazani za przestępstwa popełnione w warunkach art. 60 k.k. (§ 24 ust. 1 tymczasowego regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności z 1974 r.², a po jego uchyleniu – § 101 ust. 1 regulaminu z 1989 r.³ – w dalszym ciągu przepisy tego aktu prawnego będą powoływane jako przepisy regulaminu). W zakładach tych mogą odbywać karę również skazani za przestępstwa umyślne, inni niż wymienieni wyżej, jeżeli odbywali już karę pozbawienia wolności jako recydywiści, a istnieje niebezpieczeństwo ich demoralizującego oddziaływania na innych skazanych (§ 101 ust. 2 regulaminu). Ta druga grupa skazanych obejmuje więc więźniów, którzy odbywają karę pozbawienia wolności za przestępstwa umyślne, co najmniej po raz trzeci.

Skazani, którzy uprzednio odbywali karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne albo nie zostali skierowani do zakładu karnego dla recydywistów na podstawie § 101 ust. 2 regulaminu, karę odbywają w wyodrębnionych dla nich zakładach karnych zwykłych (art. 39 § 1 pkt 2 k.k.w.

¹ Por. S. Pławski, *Recydywa*, Warszawa 1966, s. 8 i 151 i n.

² Zarządzenie nr 11 Ministra Sprawiedliwości z dn. 25 I 1974 r. w sprawie tymczasowego regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. nr 2, poz. 6 z późn. zmian.).

³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 2 V 1989 r. w sprawie regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz.U. nr 31, poz. 166; zmiana: Dz.U. 1991, nr 3, poz. 14).

– § 104 regulaminu). Do zakładów karnych zwykłych albo do innych typów zakładów kierowani są również inni przestępcy, którzy już uprzednio odbywali karę pozbawienia wolności jako karę zasadniczą (art. 91 § 2 k.k.), a więc przede wszystkim odbywający karę po raz drugi, ale również tacy, którzy odbywają karę po raz trzeci i więcej, o ile tylko żadne z przestępstw nie zostało popełnione w warunkach powrotu do przestępstwa określonych w art. 60 k.k.

Z całą pewnością można też stwierdzić, iż skazani, którzy nawet wielokrotnie odbywali karę pozbawienia wolności, nie zostaną zakwalifikowani do żadnej z grup recydywistów, jeżeli tylko jedno z przestępstw, za które odbywali karę, popełnione było z winy umyślnej.

Z przedstawionych wyżej uwag wynika, że wśród zasad kreujących funkcjonowanie systemu penitencjarnego, zasada głosząca oddzielenie więźniów, którzy wskutek swej przeszłości przestępczej mogą wywierać szkodliwy wpływ na współwięźniów⁴, występuje w ograniczonym zakresie. Stan ten jest następstwem tego, że w naszej penitencjarystyce nie występuje jako kategoria prawna pojęcie recydywy w znaczeniu penitencjarnym. Pojęcie to występuje natomiast w prawie karnym materialnym, w którym rozróżnia się skazanych, którzy odbywają karę pozbawienia wolności po raz pierwszy i skazanych, którzy już uprzednio odbywali karę pozbawienia wolności jako karę zasadniczą⁵. Rozróżnienie to ma wpływ wyłącznie na zasady stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia. Nie ma natomiast wpływu na postępowanie penitencjarne z tymi kategoriami skazanych.

Pojęcie recydywy – w znaczeniu, w jakim funkcjonuje ono w naszej penitencjarystyce – wywiera również wpływ na oceny dotyczące liczebności populacji skazanych, którzy odbywają karę pozbawienia wolności nie po raz pierwszy. Statystyka penitencjarna jako recydywistów traktuje tylko tych skazanych, którzy są kierowani (1) lub mogą być kierowani (2) do zakładów karnych dla recydywistów. Ci pierwsi klasyfikowani są jako recydywiści, natomiast ci drudzy jako wtórni przestępcy.

W opracowaniu niniejszym przedstawione zostaną niektóre dane dotyczące recydywistów i innych przestępców w populacji skazanych odbywających kary pozbawienia wolności na przestrzeni 21 lat obowiązywania kodeksu karnego i kodeksu karnego wykonawczego z 1969 r. Dane liczbowe prezentowane są według stanu na dzień 31 XII danego roku, a czerpane są z materiałów statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości.

⁴ Por. reguła 68 Reguł Minimalnych dotyczących postępowania z więźniami [w:] *Wybór tekstów źródłowych do nauki prawa karnego wykonawczego*, opr. S. Lelental, wyd. 2, Łódź 1986.

⁵ Art. 91 § 1 k.k. w brzmieniu ustalonym przez art. 1 pkt 3 ustawy z dn. 17 VI 1988 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach (Dz.U. nr 20, poz. 135).

**1. RECYDYWIŚCI I WTÓRNI PRZESTĘPCY
W STOSUNKU DO OGÓŁU SKAZANYCH
ODBYWAJĄCYCH KARĘ POZBAWIENIA WOLNOŚCI**

W tab. 1 przedstawione są dane dotyczące ogółu osób pozbawionych wolności oraz liczby recydywistów i wtórnych przestępców. W kolumnie drugiej tej tabeli przedstawione liczby dotyczą ogółu osób przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych jako skazane (odbywające karę), tymczasowo aresztowane i ukarane karą aresztu za wykroczenia. Liczby te nie obejmują osób tymczasowo aresztowanych oraz skazanych osadzonych w aresztach Milicji Obywatelskiej, Wojsk Ochrony Pogranicza lub Wojskowej

Tabela 1

Zaludnienie zakładów karnych i aresztów śledczych
w latach 1970-1990 (stan na 31 grudnia)

Rok	Pozbawieni wolności		Recydywiści (art. 60 § 1 i 3, 60 § 2 i 61 k.k.) oraz wtórni przestępcy w stosunku do ogółu skazanych za przestępstwa	
	ogółem	w tym skazani za przestępstwa		
			l.b.	%
1970	82 436	53 768	25 311	47,1
1	102 902	70 275	30 483	43,4
2	115 343	85 581	36 118	42,2
3	124 685	93 429	37 538	40,2
4	81 075	63 116	31 250	49,5
5	96 242	76 631	35 877	46,8
6	97 748	77 924	36 645	47,0
7	85 262	65 605	34 731	52,9
8	97 849	75 921	40 821	53,8
9	106 243	82 975	37 634	45,4
1980	99 638	80 355	36 204	45,1
1	74 807	53 202	25 133	47,2
2	79 783	55 857	27 421	49,1
3	85 295	60 391	30 909	51,2
4	76 164	48 036	33 401	69,5
5	110 182	75 893	40 888	53,9
6	99 427	74 239	41 005	55,2
7	91 140	70 801	39 484	55,8
8	67 824	54 117	34 432	63,6
9	40 321	29 635	20 632	69,6
1990	50 165	33 942	24 359	71,8

Źródło: Dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości publikowane każdego roku przez Departament Organizacji i Informatyki: *Statystyka sądowa*, cz. III, *Prawomocne osądzenia osób dorosłych*.

Służby Wewnętrznej na podstawie art. 209 § 1 i 2 k.k.w.⁶ W kolumnie trzeciej podano liczby recydywistów, skazanych w warunkach art. 60 § 1 i 3, 60 § 2 i 61 k.k. oraz tzw. wtórnych przestępców, zaś w kolumnie czwartej – procentowy udział skazanych tej kategorii w stosunku do ogółu skazanych (odbywających karę), nie zaś w stosunku do ogółu osób przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Analizując ogół danych liczbowych zaprezentowanych w tej tabeli, należy mieć na uwadze liczne amnestie, jakie ogłaszane były w latach 1974–1989, w szczególności w latach osiemdziesiątych.

Kolejne amnestie w latach 1974, 1977, 1981, 1983, 1984, 1986 i 1989 wywierały wpływ nie tylko na stan zaludnienia zakładów karnych i aresztów śledczych, ale również na udział recydywistów i wtórnych przestępców w całej populacji osób odbywających karę pozbawienia wolności.

Gdy chodzi o liczby bezwzględne, to najwyższe stany recydywistów i wtórnych przestępców odnotowano w latach 1986 (41 005 skazanych), 1985 (40 888 skazanych) i 1978 (40 821 skazanych). W pozostałych latach liczby recydywistów i wtórnych przestępców przekraczały 40 tys., a najniższe ich liczby odnotowano w latach 1989 (20 632 skazanych), 1990 (24 359 skazanych), 1981 (25 133 skazanych), 1970 (25 311 skazanych) i 1982 (27 421 skazanych). W pozostałych latach liczby te były zawsze wyższe niż 30 tys.

Przez cały badany okres recydywiści i wtórni przestępcy stanowili nie mniej niż 40% ogółu odbywających karę pozbawienia wolności. Były też lata, kiedy wskaźnik ten przekraczał 50% (1977 – 52,9%, 1978 – 53,8%, 1983 – 51,2%, 1985 – 53,9%, 1986 – 55,2%, 1987 – 55,8%,); 60% (1984 – 69,5%, 1988 – 63,6%, 1989 – 69,6%), a nawet 70% (1990 – 71,8%).

O ile w latach 1970–1983 odsetki recydywistów i wtórnych przestępców utrzymywały się w granicach przekraczających 40% z pewnymi odchyleniami w górę, to w latach 1985–1990 obserwujemy systematyczny wzrost odsetka tej grupy skazanych w stosunku do ogółu osób odbywających karę pozbawienia wolności. Tendencji tej towarzyszy systematyczne zmniejszanie się liczby ogółu skazanych przebywających w zakładach karnych, a także zmniejszanie się liczby recydywistów i wtórnych przestępców w tej populacji. To ostatnie zjawisko tłumaczy się zmianami w polityce karnej, która została bardzo zliberalizowana, a także było skutkiem amnestii z lat 1986 i 1989.

Utrzymujący się od wielu lat stały wzrost udziału recydywistów i wtórnych przestępców w populacji osób odbywających karę pozbawienia wolności

⁶ Przepisy art. 209 k.k.w. zostały uchylone przez ustawę z dn. 23 II 1990 r. o zmianie Kodeksu karnego wykonawczego (Dz.U. nr 14, poz. 85). Według danych dostarczonych Komisji do Spraw Reformy Prawa Karnego, liczba tymczasowo aresztowanych osadzonych w aresztach śledczych Milicji Obywatelskiej (art. 209 § 1 k.k.w.) wynosiła w latach 1985–1987 odpowiednio: 13 952, 12 458 i 12 201, zaś skazanych osadzonych w tych aresztach (art. 209 § 2 k.k.w.): 703, 772 i 777.

sprawia, iż wykonywanie kary wobec tej kategorii skazanych jawi się jako podstawowy problem polityki penitencjarnej.

2. RECYDYWIŚCI I WTÓRNI PRZESTĘPCY ODBYWAJĄCY KARĘ POZBAWIENIA WOLNOŚCI

W grupie skazanych, którzy co najmniej po raz drugi odbywali karę pozbawienia wolności, dominują dorośli recydywiści, skazani za przestępstwa popełnione w warunkach recydywy specjalnej zwykłej (art. 60 § 1 i 3 k.k.). Szczegółowe dane na ten temat prezentowane są w tab. 2. W strukturze osób, które już wcześniej odbywały karę pozbawienia wolności, na drugim miejscu plasowali się przestępcy wtórni, zaś na trzecim recydywiści wielokrotni skazani w warunkach art. 60 § 2 k.k. Liczebność tej grupy, kształtująca się na poziomie ok. 6 tys. skazanych w latach 1985–1987, uległa nieznacznemu zmniejszeniu w roku 1988, a zmniejszyła się znacznie w roku 1989, aby z kolei wyraźnie wzrosnąć w roku 1990.

Znacznie bardziej miarodajne dla oceny udziału recydywistów wielokrotnych w stosunku do ogółu skazanych odbywających karę za przestępstwo oraz w stosunku do ogółu recydywistów i wtórnych przestępców są wskaźniki procentowe. Pierwsze z tych wskaźników podane zostały w kolumnie siódmej tab. 2. Wynika z nich, że w latach 1986–1990 wskaźnik procentowy udziału wielokrotnych recydywistów w stosunku do ogółu skazanych odbywających karę za przestępstwo wzrósł ponad dwukrotnie: od 8,2% w roku 1986 do 16,8% w roku 1990.

W stosunku do ogółu recydywistów i wtórnych przestępców, recydywiści wielokrotni (art. 60 § 2 k.k.) stanowili w tych samych latach odpowiednio: 14,9%, 15,9%, 17,2%, 23,3% i 21,9%. Odnotowujemy więc trwający od kilku lat systematyczny wzrost obu tych wskaźników. W odniesieniu do drugiego z nich stwierdzamy, że w populacji recydywistów i wtórnych przestępców wzrasta udział skazanych, którzy odbywają karę pozbawienia wolności co najmniej po raz czwarty. Jest to nader ważna konstatacja z uwagi na ocenę stopnia demoralizacji tej grupy skazanych i perspektywy ich socjalizacji. W piśmiennictwie kryminologicznym w sposób uzasadniony wysuwana jest teza o występowaniu istotnych determinacji między liczbą skazań, a zwłaszcza odbytych kar pozbawienia wolności, a nasileniem dalszej recydywy: im więcej sprawca ma na swym koncie skazań, tym bardziej skłonny jest popełniać nowe przestępstwa⁷. Liczba odbytych przez skazanego kar pozbawienia wolności nie

⁷ Por. J. Jasiński, *Ocena rozmiarów dalszej karalności recydywistów*, „Państwo i Prawo” 1967, nr 8–9, s. 317 i n.; tenże, *Powrót i recydywa osób dorosłych w latach 1963–1973*, [w:] *Wybrane zagadnienia patologii społecznej*, Warszawa 1975; L. Lernell, *Zarys kryminologii ogólnej*, Warszawa 1973, s. 274; D. Pleńska, *Zagadnienia recydywy w prawie karnym*, Warszawa

Recydywiści i wtórni przestępcy odbywający zasadnicze kary pozbawienia wolności w latach 1970–1990

Rok	Recydywiści i wtórni przestępcy									
	ogółem		w tym skazani w warunkach							
			art. 60 § 1 i 3		art. 60 § 2		art. 61		inni	
	l.b.	%*	l.b.	%*	l.b.	%*	l.b.	%*	l.b.	%*
1970	25 311	47,1	18 160	33,8	—	—	—	—	7 151	13,3
1	30 483	43,4	22 223	31,6	—	—	—	—	8 258	11,8
2	36 118	42,2	26 946	31,5	—	—	—	—	9 172	10,7
3	37 538	40,2	28 218	30,2	—	—	—	—	9 320	10,0
4	31 250	49,5	23 744	37,6	2 873	4,6	16	—	4 617	7,3
5	35 877	46,8	26 761	34,8	3 436	4,5	44	0,1	5 636	7,4
6	36 645	47,0	26 071	33,6	3 761	4,9	29	—	6 784	8,8
7	34 731	52,9	24 837	37,8	4 166	6,4	33	0,1	5 695	8,6
8	40 821	53,8	25 563	33,7	4 381	5,8	62	0,1	10 815	14,2
9	37 643	45,4	25 067	30,2	4 471	5,4	52	0,1	8 044	9,7
1980	36 204	45,1	23 982	29,9	4 506	5,6	66	0,1	7 650	9,5
1	25 133	47,2	16 385	30,8	3 604	6,8	72	0,1	5 072	9,5
2	27 421	49,1	17 668	31,6	4 121	7,4	99	0,2	5 533	9,9
3	30 909	51,2	20 025	33,1	4 452	7,4	104	0,2	6 328	10,5
4	33 401	69,5	23 833	49,6	5 099	10,6	112	0,2	4 367	9,3
5	40 888	53,9	27 927	36,8	6 298	8,3	99	0,1	6 564	8,7
6	41 005	55,2	27 369	36,9	6 099	8,2	68	0,1	7 469	10,0
7	39 484	55,8	24 985	35,2	6 270	8,9	52	0,1	8 177	11,5
8	34 432	63,6	21 232	39,2	5 962	11,0	67	0,1	7 171	13,3
9	20 632	69,6	12 365	41,7	4 814	16,2	51	0,2	3 393	11,5
1990	24 359	71,8	14 291	42,1	5 347	16,8	150	0,4	4 571	12,4

Oznaczenie: * – % do ogółu skazanych dorosłych i młodocianych.

Uwaga: W latach 1970–1975 podano liczby łącznie skazanych odbywających kary zasadnicze i zastępcze. W latach 1970–1973 dostępne są tylko dane w podziale na: recydywiści w rozumieniu art 60 k.k. i pozostali.

Źródło: Jak w tab. 1.

może więc nie wywierać wpływu na postępowanie penitencjarne z przestępcami wielokrotnymi. Obowiązujące przepisy uwzględniają tę okoliczność w stopniu niedostatecznym. Również projekt kodeksu karnego wykonawczego z 1991 r.⁸ nie uwzględnia tej okoliczności w stopniu zadowalającym. Przepis art. 81 § 2 projektu wśród kryteriów klasyfikacyjnych skazanych wymienia „uprzednie odbywanie kary pozbawienia wolności”, co uznajemy za formułę zbyt ogólną. Pozwala ono wprawdzie na oddzielenie osób pierwszy raz odbywających karę od recydywistów w znaczeniu penitencjarnym, ale nie akcentuje znaczenia wielokrotności odbywania kary.

W grupie recydywistów i wtórnych przestępców niewielki odsetek stanowią młodociani. Liczebnie jednak jest to w każdym roku populacja obejmująca kilkuset skazanych. Karę wobec młodocianych wykonuje się w przeznaczonych dla nich zakładach karnych (art. 39 § 1, pkt 4 k.k.w. – § 94 pkt regulaminu), do których kieruje się skazanych, którzy nie ukończyli lat 21. Przepisy k.k.w. nie przewidują zakładu karnego dla młodocianych recydywistów, natomiast regulamin wykonywania kary pozbawienia wolności z 1989 r. stanowi, iż młodociani skazani za przestępstwa w warunkach określonych w art. 60 k.k., a jeżeli jest to celowe ze względów resocjalizacyjnych – również przebywający uprzednio w zakładzie karnym lub poprawczym, odbywają karę w wyodrębnionych zakładach karnych dla młodocianych (§ 95 pkt 3). W zakładach karnych dla młodocianych mogą nadal odbywać karę skazani, którzy ukończyli lat 21, jeżeli jest to celowe ze względów resocjalizacyjnych lub z uwagi na krótki okres pozostały do odbycia kary, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia (§ 95 pkt 4 regulaminu). Skazanych, którzy ukończyli lat 21, wobec których nie zastosowano omówionej zasady, przenosi się do odpowiednich zakładów karnych dla dorosłych nierecydywistów.

Wprawdzie w pracy tej nie zajmujemy się wykonywaniem kary pozbawienia wolności wobec młodocianych recydywistów, ale warto wspomnieć, iż doświadczenia praktyki penitencjarnej uzasadniają potrzebę bezwzględnego oddzielenia młodocianych pierwszy raz odbywających karę od tych, którzy są penitencjarnymi recydywistami, z uwagi na z reguły zaawansowany proces demoralizacji tych ostatnich.

W tab. 2 podane też zostały liczby odnoszące się do tzw. przestępców wtórnych, zaś w tab. 3 zebrano dane wskazujące na to, iż grupa ta, mimo wspólnej dla niej nazwy, nie jest grupą jednolitą, nawet z uwagi na kryteria formalne. Obejmuje ona skazanych w warunkach § 24 pkt 2 regulaminu z 1974 r. (odpowiednio: § 101 pkt 2 regulaminu z 1989 r.), a więc – jak już była

1974, s. 198–199; J. Wąsik, *Współczesne poglądy teorii dotyczące recydywistów i środków karnych wobec nich stosowanych*, [w:] *Problemy recydywy (w teorii i praktyce)*, red. L. Bogunia, Wrocław 1990, s. 12.

⁸ Komisja do Spraw Reformy Prawa Karnego. Zespół Prawa Karnego Wykonawczego. Projekt kodeksu karnego wykonawczego, redakcja z grudnia 1991 r.

Tabela 3

Tak zwani wtórni przestępcy odbywający zasadnicze kary pozbawienia wolności
w latach 1970–1990

Rok	Wtórni przestępcy				
	ogółem l.b. (= 100%)	w tym			
		skazani w warunkach § 24 ust. 2 regulaminu		inni przestępcy wtórni	
		l.b.	%	l.b.	%
1970	7 151	—	—	—	—
1	8 258	—	—	—	—
2	9 172	—	—	—	—
3	9 320	—	—	—	—
4	4 617	1 834	39,7	2 783	60,3
5	5 636	1 357	24,1	4 279	75,9
6	6 784	1 459	21,5	5 325	78,5
7	5 695	1 007	17,7	4 688	82,3
8	10 815	1 319	12,2	9 496	87,8
9	8 044	1 507	18,7	6 537	81,3
1980	7 650	1 474	19,3	6 176	80,7
1	5 072	975	19,2	4 097	80,8
2	5 533	1 206	21,8	4 327	78,2
3	6 328	1 325	20,9	5 003	79,1
4	4 367	824	18,9	3 533	81,1
5	6 564	1 562	23,8	5 002	76,2
6	7 469	1 793	24,0	5 676	76,0
7	8 177	2 059	25,2	6 118	74,8
8	7 171	1 709	23,8	5 462	76,2
9	3 393	791	23,3	2 602	76,7
1990	4 571	926	20,3	3 645	79,7

Uwaga: W latach 1970–1973 dane dostępne są tylko w podziale na: a) recydywiści w rozumieniu art. 60 k.k.; b) pozostali recydywiści.

Źródło: Jak w tab. 1.

o tym wcześniej mowa – przestępców, którzy odbywają karę pozbawienia wolności co najmniej po raz trzeci, oraz innych przestępców wtórnych. Regulamin z 1974 r. nie wyodrębniał nawet tej drugiej grupy (tzn. „innych przestępców wtórnych”), a tym samym nie dawał podstaw do kwalifikowania przynależnych do niej skazanych jako recydywistów. Regulamin z 1989 r. grupę tę wprowadził wyodrębnia, ale kwalifikowanych do niej skazanych zalicza do „nierecydywistów” i stanowi, że odbywają oni karę w wyodrębnionych dla nich zakładach karnych (§ 104).

Wynika z tego, że z dniem 1 X 1989 r., kiedy wszedł w życie obowiązujący regulamin wykonywania kary pozbawienia wolności, w naszym systemie pe-

nitencjarnym funkcjonują dwa rodzaje zakładów karnych dla skazanych, którzy już uprzednio odbywali karę pozbawienia wolności, a mianowicie: zakłady karne dla recydywistów oraz „wyodrębnione zakłady karne zwykłe”. Jest to konsekwencja nieuzasadnionego przeniesienia na grunt penitencjarystyki pojęcia recydywy w rozumieniu art. 60 k.k., które z natury rzeczy musi uwzględniać szereg elementów formalnych. Było to wynikiem tendencji do zunifikowania pojęcia recydywy w prawie karnym materialnym i w prawie karnym wykonawczym, co też zostało dokonane i utrzymuje się dalej w prawie obowiązującym. Tendencja ta odpowiadała sformułowanej w końcu lat sześćdziesiątych zasadzie kontynuacji podstawowych rozwiązań prawa karnego materialnego w procesie wykonania kary. Idea jedności prawa karnego materialnego i prawa karnego wykonawczego stanowiła sens formułowania tej zasady, a jej treść miała się wyrażać w tym, że podstawowe instytucje prawa karnego materialnego, jak w szczególności kara, założenia na jakich jest orzekana, mają być uwzględnione w toku postępowania wykonawczego⁹. Kryminalno-polityczny sens tej zasady był oczywisty. Zaostrzenie wymiaru kary orzekanej wobec recydywistów, którzy popełnili przestępstwo w warunkach art. 60 k.k., miało również towarzyszyć zaostrzeniu warunków jej wykonania. Zrealizowanie tego założenia nie byłoby możliwe, gdyby przepisy regulaminowe nie odwoływały się do pojęcia recydywy w kodeksie karnym. Dodajmy też, że akceptacja tej zasady pozwoliła również włączyć do celów wykonywania kary pozbawienia wolności cele w zakresie społecznego oddziaływania, a więc cele w zakresie prewencji ogólnej. Stan ten wymaga zmian legislacyjnych, które zapowiada wspomniany już projekt kodeksu karnego wykonawczego.

W pełni podzielić należy pogląd, iż formy recydywy przyjęte przez prawo karne materialne pod kątem wymiaru kary nie muszą odpowiadać kryteriom klasyfikacji, ustalonej z punktu widzenia potrzeb procesu penitencjarnego, oraz że prawo polskie nie narzuca prawnych form recydywy, jako obowiązujących schematów w postępowaniu penitencjarnym¹⁰. Na gruncie przepisów ustawowych kodeksu karnego i kodeksu karnego wykonawczego nie dałoby się sformułować i uzasadnić wspomnianej zasady kontynuacji podstawowych rozwiązań prawa karnego materialnego w procesie wykonywania kary pozbawienia wolności.

Utożsamienie pojęcia recydywy w regulaminie z 1974 r. oraz w regulaminie z 1989 r. z treścią przepisu art. 60 k.k. niesłychanie formalizuje występujące w kodeksie karnym wykonawczym pojęcia „recydywista” i „poprzednia ka-

⁹ Por. J. Bafia, *Podstawowe zasady prawa karnego wykonawczego*, „Państwo i Prawo” 1968, nr 10.

¹⁰ Por. M. Cieślak, *Recydywa w obowiązującym polskim prawie karnym*, „Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne” 1977, t. 6.

ralność". Jest więc zaprzeczeniem zasady indywidualizacji, zgodnie zaliczanej do zasad podstawowych wykonywania kary pozbawienia wolności.

Z danych liczbowych przedstawionych w tab. 3 wynika, że grupa „innych przestępców wtórnych” jest liczna, obejmuje do kilku tysięcy skazanych i stanowi około trzech czwartych ogólnej liczby przestępców wtórnych. Do grupy tej mogą być kwalifikowani przestępcy o bogatej przeszłości kryminalnej i nie jest uzasadnione, aby ich status był identyczny jak skazanych, którzy po raz pierwszy odbywają karę pozbawienia wolności. W okresie obowiązywania regulaminu z 1974 r., który nie wyodrębniał dla nich zakładów karnych, skazani ci byli na zasadach ogólnych kierowani do zakładów karnych zwykłych, co czyniło realnym ich szkodliwe oddziaływanie na innych skazanych.

3. DOROŚLI I MŁODOCIANI RECYDYWIŚCI (ART. 60 K.K.) WEDŁUG WYMIARU KARY

Wysokość orzeczonej kary i czas pozostały do jej odbycia, obok wieku, poprzedniej karalności, stopnia demoralizacji i podatności na resocjalizację oraz charakteru przestępstwa – to ustawowe kryteria klasyfikacji skazanych na karę pozbawienia wolności (art. 44 § 2 k.k.w.). W zależności od tych kryteriów ustala się grupę klasyfikacyjną oraz typ zakładu karnego i rygor, według którego skazany odbywa karę.

W statystyce penitencjarnej z uwagi na wymiar kary wyodrębnieni zostali jedynie skazani w warunkach recydywy specjalnej (art. 60 k.k.) – zarówno dorośli, jak i młodociani. Kryterium to skategoryzowane jest w stosunku do dorosłych w 8, zaś w stosunku do młodocianych w 7 jednostkach. Kategoryzacja ta ma przede wszystkim znaczenie formalne. Schemat, na jakim została zbudowana, ma w swoim założeniu dostarczać informacji o polityce karnej wobec recydywistów. Informacje te mają natomiast mniejsze znaczenie dla wykonywania kary wobec tej grupy klasyfikacyjnej skazanych. W regulaminie z 1974 r. przyjęto zasadę, odrzuconą następnie przez regulamin z 1989 r., że skazani, w tym recydywiści, w zależności od części kary pozostałej do odbycia kierowani są do zakładów karnych zwykłych (zakłady zamknięte) lub ośrodków pracy (zakłady półotwarte). Zgodnie z § 28c tego regulaminu, do ośrodków pracy nie mogli być kierowani skazani, którym do odbycia kary pozostało więcej niż: 1) skazanym młodocianym – 4 lata, 2) skazanym recydywistom – 4 lata, 3) pozostałym skazanym – 6 lat¹¹.

¹¹ Regulamin z 1989 r. zniósł te ograniczenia. Przepis § 79 pkt 1 tego regulaminu stanowi, iż: „Skazanych kieruje się do ośrodków pracy, jeżeli względy resocjalizacyjne przemawiają za możliwością wykonywania wobec nich kary w warunkach zmniejszonej izolacji, zwiększonych uprawnień i samodyscypliny, a względy zdrowotne lub bezpieczeństwa nie stoją temu na przeszkodzie”.

Kategoryzacja podziału skazanych według wymiaru kary – jak to wynika z tab. 4 i 5 – nie nawiązuje zupełnie do tych zasad. Nie wiadomo też, w jakim stopniu dane te wykorzystywane są przy kształtowaniu profilu konkretnych zakładów karnych dla recydywistów. Nie ulega natomiast wątpliwości, że dokładne dane dotyczące wysokości kar odbywanych przez skazanych w danym okresie mają ogromne znaczenie przy planowaniu np. amnestii, gdyż pozwalają przewidzieć, jaka liczba skazanych może być nią objęta, przy przyjęciu określonych zasad jej stosowania. Dane te pozwalają też przewidywać stan zaludnienia zakładów karnych, a także odpowiednio kształtować ich profil z uwagi na postępowanie penitencjarne ze skazanymi, zwłaszcza w zakresie organizacji ich zatrudnienia i szkolenia. Należy jednakże zaznaczyć, iż rozmiar orzeczonej kary i czas pozostały do jej odbycia nie jest wyłącznym kryterium typologii zakładów karnych, a raczej kryterium wspomagającym, dodatkowym, którego znaczenie jest większe przy karach długoterminowych, przekraczających 5 lat, kiedy zaczynają przeważać względy bezpieczeństwa.

W grupie skazanych na kary przekraczające 5 lat zdecydowanie dominują dorośli, którzy stanowią populację kilkutysięczną (tab. 4), podczas gdy grupa młodocianych recydywistów obejmuje zaledwie kilkadziesiąt skazanych (tab. 5), a w ostatnich czterech latach, których dotyczą dane statystyczne, liczby te wyraźnie się zmniejszyły (1987 – 40 skazanych, 1988 – 22 skazanych, 1989 – 20 skazanych i 1990 – 17 skazanych). Równie nieliczne są grupy młodocianych recydywistów odbywających kary pozbawienia wolności w rozmiarze od 1 roku do 2 lat, od 2 do 3 lat i od 3 do 5 lat. Uwzględniając możliwość warunkowego przedterminowego zwolnienia, stan ten wyraźnie ogranicza albo wręcz wyklucza możliwość stosowania wobec tej grupy skazanych wysoko zorganizowanych i rozciągających się w czasie środków oddziaływania resocjalizacyjnego, głównie szkolenia zawodowego w zasadniczych szkołach zawodowych i technikach. Okoliczność tę należało podkreślić jako ważną dla oceny oddziaływań resocjalizacyjnych, a także skłaniającą do pewnych refleksji w związku z przewidzianym w projekcie kodeksu karnego wykonawczego obligatoryjnym wykonywaniem kary wobec młodocianych w systemie resocjalizacyjnym, który w ostatniej redakcji projektu nazwany został systemem indywidualnego oddziaływania (art. 80 projektu w redakcji z grudnia 1991 r.).

4. KARALNOŚĆ RECYDYWISTÓW I WTÓRNYCH PRZESTĘPCÓW

W grupie recydywistów i wtórnych przestępców, odbywających kary pozbawienia wolności w latach 1970–1990, obejmującej zarówno dorosłych, jak i młodocianych, statystyka penitencjarna rozróżnia odbywających karę po raz drugi, trzeci, czwarty, piąty, szósty oraz siódmy i więcej. Z danych

Recydywiści (art. 60 k.k.) – dorośli i młodociani w zakładach karnych
według wymiaru kary (stan na dzień 31 grudnia) w latach 1970–1990

Rok	Wymiar kary															
	3-6 m-cy		6 m-cy – 1 rok		1–2 lata		2–3 lata		3–5 lat		5–10 lat		10–15 lat		25 lat	
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%
1970	817	4,5	2 103	11,6	4 963	27,3	3 769	20,8	3 992	21,9	2 105	11,6	341	1,9	70	0,4
1	1 039	4,7	2 767	12,4	6 021	27,1	4 853	21,9	4 767	21,4	2 326	10,5	377	1,7	75	0,3
2	1 058	3,9	2 948	10,9	6 411	28,8	5 868	21,8	6 315	23,5	3 749	13,9	506	1,9	91	0,3
3	1 310	4,6	3 101	11,0	6 366	22,6	5 755	20,4	6 649	13,6	4 327	15,3	613	2,2	97	0,3
4	1 442	5,4	1 696	6,4	6 565	24,6	5 288	19,9	5 954	22,4	4 783	18,0	743	2,8	116	0,5
5	1 485	4,9	2 174	7,2	7 372	24,4	6 430	21,3	6 297	20,8	5 399	17,9	865	2,9	179	0,6
6	58	0,1	1 173	3,9	6 523	21,9	6 649	22,3	7 958	20,6	6 370	21,4	942	3,2	179	0,6
7	34	0,1	1 479	5,1	7 889	27,2	6 648	22,9	7 075	24,4	5 021	17,3	724	2,5	133	0,5
8	46	0,2	1 470	4,9	8 281	27,7	7 134	23,8	7 046	23,5	5 022	16,8	781	2,6	164	0,5
9	107	0,4	1 667	5,6	8 046	27,2	7 439	25,2	6 852	23,2	4 584	15,5	647	2,2	196	0,7
1980	262	0,9	1 613	5,7	7 363	25,8	6 941	24,4	6 928	24,3	4 513	15,8	645	2,3	223	0,8
1	89	0,4	1 097	5,5	4 815	24,1	4 585	22,9	4 969	24,9	3 605	18,0	638	3,2	191	1,0
2	109	0,5	1 485	6,8	5 590	25,7	5 124	23,5	5 432	24,9	3 285	15,1	539	2,5	225	1,0
3	191	0,8	1 700	6,9	6 618	27,0	5 868	24,0	5 779	23,6	3 466	14,2	601	2,5	254	1,0
4	306	1,1	2 067	7,2	8 202	28,3	7 241	25,0	6 932	24,0	3 412	11,8	560	1,9	212	0,7
5	185	0,5	1 711	5,0	8 928	26,1	9 136	26,7	8 986	26,3	4 393	12,8	644	1,9	242	0,7
6	134	0,4	1 288	3,9	7 577	22,6	8 769	26,2	9 653	28,9	5 061	15,1	715	2,1	271	0,8
7	124	0,4	1 286	4,1	6 731	21,5	7 594	24,3	8 981	28,7	5 420	17,4	829	2,7	290	0,9
8	151	0,6	1 217	4,5	5 894	21,6	6 488	23,9	7 574	27,8	4 888	18,0	757	2,7	255	0,9
9	65	0,4	435	2,5	2 949	17,2	4 310	25,1	4 870	28,3	4 662	21,3	627	3,7	261	1,5
1990	118	0,6	1 095	5,6	4 724	24,0	5 303	27,0	4 962	25,3	2 686	13,7	490	2,5	260	1,3

Źródło: Jak w tab. 1.

Tabela 5

Recydywiści (art. 60 k.k.) młodociani w zakładach karnych
według wymiaru kary (stan na dzień 31 grudnia) w latach 1970–1990

Rok	Wymiar kary													
	3-6 m-cy		6-12 m-cy		1-2 lata		2-3 lata		3-5 lat		5-10 lat		pow. 10 lat	
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%
1970	22	3,2	87	12,7	213	31,2	158	23,1	141	20,6	63	9,2	—	—
1	27	4,0	72	10,8	177	26,5	168	25,1	163	24,4	60	8,9	2	0,3
2	8	1,3	54	7,5	170	28,2	160	26,5	170	28,1	49	8,1	2	0,3
3	6	0,9	47	7,1	181	27,4	174	26,3	177	26,7	69	10,4	8	1,2
4	10	1,8	34	6,0	188	32,9	172	30,1	115	20,1	52	9,1	—	—
5	23	2,8	73	8,8	251	30,3	207	24,9	192	23,1	78	9,4	6	0,7
6	—	—	30	5,5	126	23,1	138	25,3	150	27,6	83	16,3	12	2,2
7	—	—	34	6,5	163	31,2	166	31,8	124	23,8	34	6,5	1	0,2
8	1	0,1	32	4,7	237	34,6	197	29,8	165	24,1	48	7,0	5	0,7
9	8	1,9	35	8,5	115	27,8	122	29,4	87	21,0	43	10,4	4	1,0
1980	5	1,3	19	5,0	124	32,9	102	27,1	81	21,5	42	11,1	4	1,1
1	1	0,4	23	9,3	71	28,8	64	25,9	66	26,7	20	8,1	2	0,8
2	1	0,3	21	6,0	109	31,4	95	27,3	99	28,4	22	6,3	1	0,3
3	—	—	19	7,2	78	29,8	78	29,8	64	24,4	19	7,3	4	1,5
4	3	0,8	26	7,4	125	35,4	99	28,1	76	21,5	23	6,5	1	0,3
5	—	—	14	2,9	93	19,2	165	34,0	140	28,9	66	13,6	7	1,4
6	2	0,6	20	5,7	89	25,2	124	35,1	80	22,7	34	9,6	4	1,1
7	1	0,2	30	6,5	145	31,5	151	32,7	94	20,4	40	8,7	—	—
8	1	0,3	34	9,2	105	28,3	110	29,6	96	25,9	22	5,9	3	0,8
9	1	0,3	19	6,5	82	28,1	112	38,3	56	19,2	20	6,9	2	0,7
1990	1	0,2	27	6,4	130	31,0	156	37,1	88	21,0	17	4,1	1	0,2

Źródło: Jak w tab. 1.

zaprezentowanych w tab. 6 wynikają pewne prawidłowości, które warto odnotować. Otóż w całym badanym okresie, obejmującym 21 lat, proporcje pomiędzy odbywającymi karę po raz drugi, trzeci, czwarty, piąty i szósty układały się w ten sposób, że im większa liczba dotycząca odbywanej kary, tym mniejsza liczba skazanych. Dopiero skazani po raz siódmy i więcej stanowią grupę liczebnie większą niż skazani po raz szósty. Jest to tylko pozorne zakłócenie stwierdzonej prawidłowości, wynikające stąd, iż ta ostatnia grupa skazanych obejmuje skazanych, którzy odbywali karę pozbawienia wolności również więcej niż siedem razy.

Tylko około jedna trzecia recydywistów i wtórnych przestępców odbywa karę pozbawienia wolności po raz drugi, a około 40% to skazani, którzy odbywają karę po raz czwarty i więcej, przy czym procentowy udział tej grupy w ostatnich latach systematycznie wzrasta przy wprowadzie nieznacznie, ale malejącej jej liczebności. Liczebność tej grupy jest jednak znaczna, gdyż w latach 1985–1990 obejmowała ona odpowiednio: 15 830, 15 970, 15 494, 13 647, 9 025 i 9 877 skazanych. Przyjmując, że i w latach następnych wielokrotni recydywiści, w znaczeniu tutaj analizowanym, stanowić będą zbiorowość, kształtującą się na poziomie najniższej z podanych wyżej liczb, to i tak stanowić ona będzie ważny problem polityki penitencjarnej. Przesadą jest zapewne twierdzenie, że są to „ludzie bez szans”¹², ale jest faktem, że prognoza społeczna osób karanych wielokrotnie, z czym wiąże się ich „staż więzienny”, pogarsza się w miarę wzrostu liczby odbytych kar pozbawienia wolności i czasu pobytu w zakładach karnych¹³.

5. WNIOSKI

Udział recydywistów i wtórnych przestępców – w rozumieniu regulaminów wykonywania kary pozbawienia wolności z lat 1974 i 1989 – kształtował się w latach 1970–1990 na poziomie nie niższym niż 40,2% (w roku 1973) w stosunku do ogółu skazanych za przestępstwa. W roku 1985 recydywiści i wtórni przestępcy stanowili 53,9% ogółu skazanych odbywających karę pozbawienia wolności. W latach 1986–1990 wskaźnik ten systematycznie wzrastał i wynosił odpowiednio: 55,2%, 55,8%, 63,6%, 69,6%, i 71,8%. Należy przy tym pamiętać, że liczby te nie obejmują wszystkich skazanych, którzy już uprzednio odbywali karę pozbawienia wolności. Faktycznie liczby te są większe, gdyż nie obejmują tzw. innych przestępców wtórnych.

¹² Por. A. Bałandynowicz, *Ludzie bez szans. Studium adaptacji społecznej recydywistów*, Warszawa 1991.

¹³ Por. m. in. S. Leleńtal, *Umieszczenie w ośrodku przystosowania społecznego w świetle wyników badań*, Łódź 1990, s. 99–102.

Tabela 6

Karalność recydywistów i wtórnych przestępców dorosłych i młodocianych
odbywających kary pozbawienia wolności w latach 1970–1990

Rok	Recydywiści i wtórni przestępcy						
	ogółem	w tym karani po raz:					
		drugi	trzeci	czwarty	piąty	szósty	siódmy i więcej
1970	25 311	9 128	6 263	3 907	2 541	1 575	1 897
1	30 483	11 380	7 193	4 510	2 885	2 121	2 394
2	36 118	13 999	8 505	5 307	3 488	2 527	2 292
3	37 538	14 646	9 003	5 489	3 765	2 456	2 079
4	31 250	12 968	7 408	4 334	2 840	1 645	2 655
5	35 877	15 671	8 634	4 956	2 892	1 746	1 978
6	36 645	15 701	8 995	5 084	3 015	1 842	2 008
7	34 731	14 633	8 486	5 000	2 956	1 724	1 932
8	40 821	17 210	9 420	6 180	3 675	2 029	2 307
9	37 634	15 753	8 906	5 671	3 329	1 895	2 080
1980	36 204	15 244	8 601	5 536	3 218	1 746	1 859
1	25 133	10 322	5 953	3 894	2 282	1 299	1 383
2	27 421	11 371	6 559	4 489	2 305	1 240	1 457
3	30 909	12 434	7 561	5 053	2 806	1 463	1 492
4	33 401	12 521	8 017	6 218	3 122	1 794	1 729
5	40 888	15 443	9 615	7 406	3 940	2 101	2 383
6	41 005	15 224	9 811	7 573	3 941	2 132	2 324
7	39 484	14 633	9 357	7 196	3 967	2 060	2 271
8	34 432	12 545	9 240	6 362	3 367	1 865	2 053
9	20 623	7 093	4 505	4 232	2 310	1 246	1 237
1990	24 359	8 429	6 053	5 484	2 364	1 147	882

Źródło: Jak w tab. 1.

Powyższe ustalenia dowodzą, iż wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec recydywistów, a ściślej wobec skazanych, którzy już uprzednio odbywali karę pozbawienia wolności, jest podstawowym problemem polityki penitencjarnej w Polsce. Tezę tę wspierają inne dane dotyczące stratyfikacji tej grupy skazanych z uwagi m. in. na wymiar kary oraz liczbę odbytych kar pozbawienia wolności.

Ze względu na obowiązujące zasady klasyfikacji skazanych powracających do przestępstwa zwrócić też należy uwagę na to, iż w grupie tej zaznacza się stały wzrost odsetka recydywistów wielokrotnych w rozumieniu art. 60 § 2 k.k., który wzrósł ponad dwukrotnie od 8,2% w roku 1986 do 16,8% w roku 1990.

Ustalenia te czynią stale aktualnymi, nawet bez względu na obowiązujący stan prawny, prace nad organizacją wykonywania kary w stosunku do recydywistów. W szczególności prace te dotyczyć powinny zwiększania liczby miejsc w zakładach karnych dla tej grupy skazanych, niedopuszczania do przeludnienia tych zakładów, starannej klasyfikacji wewnętrznej i zasad rozmieszczania skazanych w zakładach, z uwzględnieniem wyników badań osobopoznawczych.

Obowiązujące przepisy prawa karnego wykonawczego, które określają pojęcie recydywy w nawiązaniu do unormowań przyjętych w prawie karnym materialnym, sprawiają, że faktyczna liczba skazanych, którzy już uprzednio odbywali karę pozbawienia wolności (recydywa penitencjarna), nie odpowiada liczbie recydywistów w znaczeniu, jakie pojęciu recydywy nadają obowiązujące przepisy. Obniża to liczbę skazanych odbywających karę w zakładach karnych dla recydywistów, a jednocześnie do wyodrębnionych zakładów karnych zwykłych kierowani są skazani z bogatą przeszłością kryminalną, do których stosowano już środki izolacyjne także w okresie nieletniości. Opowiadamy się przeto, nie tylko zresztą z tych względów, za niezależnością rozumienia recydywy w prawie karnym materialnym i w prawie karnym wykonawczym.

Z punktu widzenia wykonywania kary pozbawienia wolności, ważniejsze znaczenie ma to, czy dany sprawca odbywał już wcześniej karę pozbawienia wolności i ewentualnie, ile razy, niż to, w jakich formalnych warunkach miał miejsce powrót do przestępstwa. Dla prawa karnego wykonawczego ma więc znaczenie ujmowanie recydywy w znaczeniu penitencjarnym.

Poglądowi temu odpowiadają uregulowania prawne przyjęte w projekcie kodeksu karnego wykonawczego w redakcji z grudnia 1991 r. Otóż wśród kryteriów klasyfikacyjnych skazanych, unormowanych w art. 81 § 2 projektu, wymienia się jako jedno z tych kryteriów „uprzednie odbywanie kary pozbawienia wolności”, zaś w ramach podziału zakładów karnych na rodzaje rozróżnia się m. in. zakłady karne dla skazanych odbywających karę po raz pierwszy i zakłady karne dla recydywistów (art. 67 projektu), co oznacza, że do tych ostatnich zakładów kierowani będą skazani, którzy już uprzednio

odbywali karę pozbawienia wolności. Licząc się ze znacznym zróżnicowaniem populacji recydywistów w rozumieniu penitencjarnym – co znajduje uzasadnienie m. in. w tym opracowaniu – projekt dopuszcza, aby zakłady karne dla tej grupy skazanych mogły być organizowane jako zakłady typu zamkniętego, półotwartego i otwartego (art. 68 § 1), które mają się różnić w szczególności stopniem zabezpieczenia, izolacji skazanych oraz wynikającymi z tego ich obowiązkami i uprawnieniami w zakresie poruszania się w zakładzie i poza jego obrębem (art. 68 § 2).

W rozumieniu projektu „uprzednie odbywanie kary pozbawienia wolności” występuje jako kryterium klasyfikacji zewnętrznej. Kryterium to podlegać będzie dalszemu zróżnicowaniu w ramach klasyfikacji wewnętrznej, przy uwzględnieniu takich przesłanek, jak np.: liczba odbytych kar pozbawienia wolności, łączny czas pobytu skazanych w zakładach karnych, rozmiar orzeczonej kary i związane z reguły z tymi okolicznościami – stopień ich demoralizacji i zagrożenia dla porządku prawnego. Należy również zaznaczyć, że zgodnie z art. 81 § 3 projektu podstawą klasyfikacji skazanych mają być w szczególności badania osobopoznawcze.

Istotną zmianą, którą projekt kodeksu karnego wykonawczego przewiduje, a która wywrze zasadniczy wpływ na postępowanie penitencjarne z recydywistami, jest zniesienie rygorów wykonywania kary pozbawienia wolności. Funkcją rygoru, szczególnie silnie zaznaczoną w przepisach tymczasowego regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności z 1974 r., było i pozostaje nadal, chociaż w formie znacznie złagodzonej, różnicowanie dolegliwości, która zwłaszcza w stosunku do recydywistów uzyskuje przewagę nad podstawowymi celami wykonywania kary. Zniesienie rygorów doprowadzi do zrównania statusu prawnego recydywistów z innymi grupami skazanych, uwolni system penitencjarny od niepożądanego formalizmu i sprzyjać będzie stwarzaniu warunków do indywidualnego postępowania ze skazanymi.

Katedra Prawa Karnego UŁ

Stefan Lelental

RECIDIVISTS IN PENAL INSTITUTIONS 1970–1990

(Summary)

In the paper data have been presented of the proportion of recidivists and so-called relapse offenders in the population of convicts serving sentences of imprisonment in the years 1970–1990. The differentiation of convicts who have served sentences of imprisonment before into recidivists and relapse offenders is justified by the penal law and penal executive law which do not apply a uniform approach to relapse into crime. Consequently not all convicts who have served sentences

of imprisonment before are placed in penal institutions for recidivists. In those institutions serve sentences only the convicts sentenced under Art. 60 of the Penal Code (recidivists) and may serve the convicts sentenced for intentional offences, who have served before as recidivists, and a possibility occurs of their depraving influence on other convicts (§ 101 sec. 2 of the regulation of 1989 on serving sentences of imprisonment). They are the so-called relapse offenders. Other convicts who have served sentences of imprisonment before, even several times, are placed in separate regular penal institutions. It means that not all convicts who have served sentences of imprisonment before are treated like recidivists and placed in penal institutions for recidivists.

The author finds this legal regulation faulty and suggests to treat relapse into crime in the penal executive law in the penitentiary sense, it means as a former serving a sentence of imprisonment. This view corresponds to the legal regulations of the draft penal executive code of December 1991.

Basing upon the statistics of the Ministry of Justice the author demonstrates that in the years 1970–1990 the proportion of recidivists and relapse offenders in the population of convicts serving sentences of imprisonment was very high and steadily growing over the last years (table 1). In that group the percent of offenders relapsing into crime several times is steadily growing (table 2).

It allows to state that serving the sentence of imprisonment by the convicts who have already served it before is the major problem of penitential policy in Poland.

Tłumaczył Ludwik Lamentowski